

הלכה כסדרה

קובץ הלכות לחייל לימי חג ומועד

פורים

"תִּשׁוּעַתֶּם הַיֵּיתָ לְנִצָּח וְתִקְוַתֶּם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר". כבימים ההם כך בזמן הזה, עם ישראל נלחם מול אויביו, ובעזרת צור ישראל וגואלו מבטיח את שלומה ובטחונה של מדינת ישראל. חיילי צה"ל ומפקדיו עושים לילות כימים בהגנה על העם והארץ, ונושאים בליבם את מורשת האמונה וצדקת הדרך של מרדכי היהודי ואסתר המלכה בשושן הבירה. מתוך כך, נזכה בעזרת ה' שלכולנו תהיה אורה ושמחה וששון ויקר.

ארבע פרשיות

תקנו חז"ל לקרוא בתקופת חודש אדר, ארבע פרשיות הקשורות לענייני היום, בנוסף לקריאת התורה: 'שקלים', 'זכור', 'פרה' ו'החודש'.

זמן קריאתן: סדר קריאת הפרשיות השנה: פרשת 'שקלים' נקראת בשבת משפטים (כ"ז בשבט, 14.02), פרשת 'זכור' נקראת בשבת תצוה (י"א באדר, 28.02), פרשת 'פרה' נקראת בשבת כי תשא (י"ח באדר, 07.03) ופרשת 'החודש' נקראת בשבת ויקהל-פקודי (כ"ה באדר, 14.03).

סדר קריאת התורה: בשבתות אלו מוציאים ספר תורה נוסף: שבעה עולים לפרשת השבוע בספר הראשון, ולאחר חצי קדיש עולה המפטיר וקורא בספר השני את הפרשה המיוחדת לאותה שבת. מנהג הספרדים לומר חצי קדיש נוסף לאחר קריאת המפטיר. אם ברשותם ספר אחד בלבד גוללים לקריאת המפטיר לאחר חצי קדיש. מפטירים בנביא מעניין ארבע הפרשיות.

שכחו לקרוא אחת מארבע הפרשיות וקראו מפטיר כרגיל מפרשת השבוע, יקרא עולה נוסף את הפרשייה המיוחדת בברכות. נזכרו באמצע קריאת ההפטרה הרגילה, יעצרו ויקראו את הפרשייה המיוחדת עם ברכות התורה לפנייה ולאחריה, ואחר כך יתחילו את ההפטרה המיוחדת בלי ברכות לפנייה, ובסיומה יברך המפטיר את ברכות ההפטרה שלאחריה. נזכרו אחר שסיימו את ההפטרה עם ברכותיה, יקראו את הפרשייה המיוחדת בברכה ואת ההפטרה המיוחדת ללא ברכה.

קריאת הפרשייה במועד מאוחר יותר: ציבור חיילים שנבצר מהם לקרוא את אחת הפרשיות בזמן תפילת שחרית, יקראוה בהמשך השבת - למנהג הספרדים בלא ברכה ולמנהג האשכנזים בברכה, ולאחר מכן יפטירו בלא ברכה, ועדיף להקדים את הקריאה לתפילת מנחה. אם נבצר מהם לקרוא את הפרשייה במהלך השבת, לא ישלימו את קריאתה בשבת אחרת, מלבד פרשת 'פרה' שניתן להשלימה בשבת פרשת 'החודש', כך שיוציאו שלשה ספרים, בראשון יעלו שישה עולים לפרשת השבוע עד סופה, בספר השני יעלה שביעי לפרשת 'פרה' ובספר השלישי יעלה מפטיר לפרשת 'החודש', ולאחר מכן יקראו את הפטרת פרשת 'החודש'. דיני השלמת פרשת 'זכור' יפורטו להלן.

פרשת 'זכור'

חשיבות קריאת פרשת 'זכור': לדעת רוב הפוסקים חיוב קריאת פרשת 'זכור' הוא מן התורה, ולכן יש לעשות מאמץ כדי לשמוע את קריאתה במניין, ואף נשים רבות נהגו

להשתדל לשמוע את פרשת 'זכור', ומותר להוציא ספר תורה לצורך קריאה הנעשית במיוחד בעבורן. עם זאת פשוט וברור שאין להסתכן כלל עבור קיום מצווה זו. כמו כן, חיילים העוסקים בפעילות מבצעית, הינם בכלל "העוסק במצווה - פטור מהמצווה", ופטורים מקריאת פרשת 'זכור', אך ראוי שישלימוה במועד אחר כמבואר להלן.

חייל אשכנזי יוצא לכתחילה ידי חובה בספר תורה ספרדי, וכן להיפך. יש שנהגו לקרוא את קריאת 'זכור' מספר פעמים בהגייה ובטעמים הנהוגים בעדות ישראל השונות, אולם אין בכך חובה מעיקר הדין.

הקורא יכוון להוציא את השומעים ידי חובה בקריאה ובברכות, והשומעים יכוונו לצאת. ראוי להכריז על כך קודם הקריאה. העולה לתורה יקרא בלחש עם בעל הקורא, ושאר הציבור יקשיבו לקריאה בשתיקה.

חייל שנמצא במוצב מבודד ללא מניין, ובידו לבחור האם לצאת למקום שיש בו מניין לשבת פרשת 'זכור' או לקריאת מגילה, יעדיף להיות במקום שיש בו מניין בקריאת 'זכור', כיון שניתן לצאת ידי חובת קריאת המגילה גם בלא מניין. אולם, אם במוצב בו הוא משרת לא יתאפשר לו לשמוע את קריאת המגילה כלל, כגון שיהיה עסוק בפעילות מבצעית שלא תאפשר את הקריאה, יעדיף להימצא בפורים במקום שמתקיימת בו קריאת המגילה, ויצא ידי חובת זכירת מעשה עמלק בקריאת 'ויבוא עמלק' ביום הפורים.

חייל השוהה בשבת 'זכור' במקום שאין בו מניין, יקרא את הפרשייה מתוך ספר תורה ללא ברכה, ואם אין בידו ספר

תורה יקראנה ללא ברכה מתוך חומש מודפס, וישתדל להשלים את הקריאה כפי שיבואר להלן. חייל שמחמת תפקידו אינו יכול להגיע לבית הכנסת - מותר להביא אליו ספר תורה עבור קריאה זו, בתנאי שיקדימו להביא את ספר התורה לשם לפני התפילה ויניחוהו במקום מכובד. במקרה שיש במקום מניין חיילים, מותר להביא לשם ספר תורה אף לצורך הקריאה לבדה. מניין חיילים שזמנם דחוק, ואינם פנויים לקרוא בתורה את פרשת השבוע, יתאמצו לכל הפחות לקרוא פרשת 'זכור' במניין ויברך אחד מהם לפני ולאחריה.

ככלל, אין לעבור על איסור, ואפילו מדרבנן, כדי לשמוע את קריאת 'זכור'. לכן, אין להעביר ספר תורה מרשות לרשות במקום שאין בו עירוב כדי לזכות את החיילים בשמיעת פרשת 'זכור'. עם זאת, אם ניתן להעביר את ספר התורה מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת בהליכה רצופה ובלי לעצור כלל - המקל בכך יש לו על מה שיסמוך.

חייל שמבצע תורנות בחמ"ל שהיציאה ממנו כרוכה בהפעלת מנגנון חשמלי, מוטב שישתדל לצאת לקריאת פרשת 'זכור' אגב יציאתו לצורך התרעננות או להתפנות וכדומה, אולם אם הדבר אינו מתאפשר ניתן להקל לצאת לשם קריאת 'זכור' באמצעות לחיצה על הכפתור בשינוי.

יציאה מהבסיס לצורך שמיעת פרשת 'זכור': חייל שנמצא במקום שאין בו מניין והישוב הסמוך שמתקיימת בו קריאת התורה נמצא מחוץ לתחום שבת (960 מטר), יניח קודם השבת 'עירוב תחומין' (=מזון שתי סעודות במרחק של עד

960 מ' ממקומו), ובכך רשאי להרחיק 960 מ' נוספים ממקום העירוב, בתנאי שישמור על הלכות הוצאה.

חיילים שחל עליהם דין 'מחנה היוצא למלחמה', כגון חיילים המצויים בשטחי לחימה, רשאים להרחיק למרחק זה אף בלא להניח 'עירוב תחומין'. לדעת הגר"ש גורן היתר זה כולל אף לוחמים במחנות ובמוצבים האחראים על ביטחון שוטף, וכן הנמצאים במחנה אימונים לקראת הגנה על הגבולות או בסדרת אימונים בשדה. כמו כן, לשיטתו רשאים הם להרחיק אף עד למרחק של 12 ק"מ, ובדלית ברירה אף יותר מזה.

חייל חמוש ובקי בתרגולות הסיור רשאי להצטרף לרכב סיור (הנוסע בהיתר) לצורך קריאה זו, בתנאי שלא יעשו עבורו נסיעה או עצירה מיוחדת, ובתנאי שישמור על הלכות הוצאה. על דרך זו מותר להעביר ספר תורה לצורך קריאת פרשת 'זכור', ברכב הנוסע לצורך מבצעי, ובלבד שיקפידו על התנאים הנ"ל. במידה והרכב יוצא אל מחוץ לתחום, יוועצו ברב היחידה.

השלמת קריאת 'זכור' במועד מאוחר יותר: חייל שלא שמע קריאת 'זכור' בזמנה במניין ומתוך ספר תורה, יתכוון לצאת בקריאת פרשת 'ויבוא עמלק' הנקראת בפורים, וכן בקריאת פרשת 'זכור' כשיגיעו לקרותה על סדר פרשות השבוע בשבת פרשת 'כי תצא', וראוי לבקש מהקורא שיכוון להוציאו ידי חובה.

קריאת 'זכור' בליל שבת: במידה וידוע שלא יתקבץ מניין במהלך יום השבת אלא רק בתפילת ליל שבת, או לחילופין שלא יהיה להם ספר תורה ביום השבת, יקראו פרשת 'זכור'

בליל שבת בלי לברך על הקריאה. במידה ולבסוף התאפשר להם לקרוא ביום, ישובו ויקראו שנית בברכה.

תענית אסתר

תקנו חז"ל תענית זו זכר ליום הצום והתפילה שנקבע בימי מרדכי ואסתר בזמן המלחמה (שהתרחשה בי"ג באדר) וזכר לימי הצום שבקשה אסתר שיצומו עליה בעת בואה אל המלך.

תענית אסתר חלה השנה ביום שני (י"ג באדר, 02.03). הצום מתחיל בעלות השחר (04:32) ומסתיים בצאת הכוכבים (17:58).

פעילות במהלך הצום: ע"פ פקודת מטכ"ל, יש לאפשר לכל חייל המעוניין בכך לצום, ויש לפוטרו במהלך הצום מכל פעילות, וכן שלוש שעות לפני הצום ושש שעות לאחריו יש לפוטרו מפעילות עצימה, ובלבד שלא תיפגע בכך הפעילות הביטחונית. כמו כן על המפקדים לדאוג לצמים לארוחה חמה לפני הצום, ובצאתו.

רחיצה וצחצוח שיניים: מאחר שתענית זו אינה משום אבלות החורבן, מותר להתרחץ ביום זה, ואין ממעטים בו בשמחה. אין לצחצח שיניים ולשטוף את הפה בתענית. במקום צער, יש שהתירו לצחצח שיניים במשחה ולרחוץ את הפה, ובלבד שייזהר לא לבלוע מים.

אכילה בבוקר לפני הצום: חייל המעוניין להשכים ולאכול קודם עלות השחר (04:32), יתנה במחשבתו או בפיו קודם שילך לישון, שבכוונתו לאכול בהמשך הלילה. למנהג

האשכנזים, מעיקר הדין אין צריך תנאי לשתייה, ואף לאכילה אם דרכו לאכול במהלך הלילה, כגון כשמתעתד לקום לשמירה בלילה ולאכול במהלכה, אך למעשה ראוי להתנות אף לכך. בכל מקרה אסור לאכול סעודה מזינה - מיני דגן בנפח 60 סמ"ק/כ-54 גרם, מחצי שעה קודם עלות השחר, עד שיתפלל שחרית.

אכילה בצום בנסיבות מבצעיות

חיילים העוסקים בלחימה או שמצויים מעבר לגב"ל, חיילים העשויים להיכנס ללחימה בטווח זמן מיידי, חיילים העוסקים במשימות בטחון שוטף או אף במשימות אבטחה במחנות עורפיים, וכן חיילים העלולים להיות מוזעקים ללחימה ללא התראה מוקדמת שתאפשר להם לאכול בכדי להתאושש מהצום ולשוב לכשירות, מחויבים לאכול כדי לשמור על כשירות מבצעית. כך גם דינם של מכוונאים העוסקים בהשמת כלי רכב, רק"ם וכלי טיס, וכל מי שנדרש לפעילות פיזית הקשורה למאמץ המבצעי.

חיילים המבצעים משימות עורפיות המסייעות ללחימה ותומכות אותה, כגון צוותי חמ"ל וכן הלאה - יתמידו במלאכתם גם בתענית אסתר, אך אם הצום פוגע בתפקודם, רשאים לאכול ולשתות.

למעשה יש להיוועץ ברב היחידה על מנת לבחון את אופי הפעילות ורמת המוכנות הנדרשת מן החייל, כמו גם את רמת הסיכון, תנאי האקלים המצויים באותו מקום, והעומס הפיזי הנדרש לשם ביצוע המשימה. חשוב לציין, שתענית אסתר

קלה משאר תעניות החורבן, והקלו בה גם למי שמצטער אף שאיננו חולה ממש.

הנאלץ לאכול בתענית מהסיבות האמורות, יאכל מאכלים מזינים כדרכו ואינו צריך לאכול 'לשיעורין', וכן אינו צריך להצניע את אכילתו, אך יימנע מאכילה לשם תענוג, ואף מומלץ לדחות מעט את שעת האכילה בבוקר, כדי להשתתף בצער הציבור.

חולה אינו חייב לצום, אך יימנע מאכילה לשם תענוג כדי להשתתף בצער הציבור.

השלמת התענית לאחר שנאלץ לאכול: חייל שאכל או שתה בצום מפני צורך מבצעי או חולי, ולאחר מכן מתאפשר לו לצום בשארית היום, יתענה עד מועד סיום הצום.

אימון בצום: אימוני שיגרה יתבצעו בכפוף לפקודות וההוראות הרגילות, וככלל - חיילים שצמים לא ישתתפו בהם. אמנם, מי שהשתתפותו באימון שנקבע בתענית הכרחית, והיעדרותו מן האימון עלולה לפגוע בכשירות המבצעית של היחידה - רשאי להשתתף באימון, אף אם בשל כך יאלץ לשתות או לאכול, ועליו להיוועץ ברב היחידה בכל מקרה לגופו.

חייל הנמצא באימון ביום צום, ומרגיש שיכול להתחיל לצום, יכין מזון ומשקה בהישג יד כדי שאם יצטרך לאכול ולשתות יעשה זאת מיידית ויחזור לכשירות מבצעית. במקרים רבים אין אפשרות להתחיל את האימון בלי לאכול ולשתות, ובמצבים אלה יאכל וישתה כדרכו.

סדר התפילות בתענית אסתר

אמירת 'עננו': התימנים ומקצת הספרדים אומרים בתפילת לחש 'עננו' בכל התפילות. רוב הספרדים אומרים 'עננו' בשחרית ובמנחה, ואילו האשכנזים מוסיפים 'עננו' רק במנחה. לכל המנהגים שליח הציבור אומרה כברכה בפני עצמה בחזרת הש"ץ של שחרית ומנחה בין 'גואל' ל'רופא', בתנאי שיש לפחות שישה מתענים שישלימו תעניתם, וראוי לברר זאת לפני התפילה.

אם אין ששה מתענים - יאמר הש"ץ 'עננו' ב'שומע תפילה'. היו עשרה מתענים בתחילת חזרת הש"ץ ויצאו מקצתם, עד שלא נותרו שישה, אם כבר התחיל ברכת 'עננו' יסיימה, ואם עדיין לא התחיל - יאמר ב'שומע תפילה', ויחתום 'שומע תפילה'. אם חתם 'העונה [לעמו ישראל] בעת צרה' - אינו חוזר.

טעות באמירת 'עננו': ש"ץ ששכח לומר 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא', אם עדיין לא אמר שם ה' בברכת 'רופא' - חוזר לומר 'עננו' עם חתימה. אמר שם ה' - אומר 'עננו' ב'שומע תפילה' וחותם 'שומע תפילה'. שכח לומר גם שם - יאמר אחרי 'המברך את עמו ישראל בשלום'. יחיד השוכח לומר 'עננו' ב'שומע תפילה', יאמר ב'אלהי נצור' לפני 'יהיו לרצון' ללא חתימה, ובדיעבד יאמר קודם עקירת רגליו. שכח ולא אמר 'עננו' כלל, אינו חוזר.

סליחות: לאחר חזרת הש"ץ בשחרית אומרים סליחות, והאשכנזים מוסיפים גם 'אבינו מלכנו'. בהיעדר מנין, ניתן לומר סליחות ו'אבינו מלכנו', אולם אין אומרים י"ג מידות

אלא כדרך קריאה בתורה בטעמי המקרא. כמו כן, בהיעדר מנין אין אומרים את הקטעים מהסליחות הכתובים בארמית. ניתן להקדים ולומר את הסליחות לפני התפילה, ויאמרו לאחריהן קדיש תתקבל.

קריאת התורה בשחרית: כשיש במניין לפחות ששה מתענים, קוראים בפרשת 'ויחל' (שמות לב, יא-יד): העולה הראשון קורא מ-"ויחל משה" עד "לעשות לעמו", גוללים מעט לתחילת העלייה הבאה (שמות לד, א-י), העולה השני קורא מ-"ויאמר ה' אל משה פסל לך" עד "אל מול ההר ההוא", והעולה השלישי קורא מ-"ויפסול" עד "אשר אני עושה עמך". אם אין ששה מתענים - יקראו בפרשת השבוע, ככל יום שני. כמו כן, אף אם היו ששה מתענים אך טעו וקראו בשחרית בפרשת השבוע במקום 'ויחל' - אינם חוזרים.

הספרדים נוהגים לומר לאחר שיר של יום "למנצח על איילת השחר" (תהלים כב).

קריאת התורה במנחה: כשיש במניין לפחות ששה מתענים קוראים בספר תורה כבשחרית, ואין אומרים חצי קדיש לאחר הקריאה.

הפטרה במנחה: האשכנזים מפטירים "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיה נהו - נו,ח), ומברכים לפניה ולאחריה (עד "מגן דוד"). ספרדים אינם נוהגים להפטיר. במניין המורכב מספרדים ואשכנזים, נכון להעלות אשכנזי לשלישי כדי שיפטיר בברכה, אולם אם העלו ספרדי לשלישי, ינהג כמנהג אבותיו ולא יפטיר בנביא.

אם עלה ל'שלישי' אחד מבני אשכנז ולפני שהתחיל לקרוא את ההפטרה הוקפץ למשימה חשובה, יקראנה אחר. שכחו לקרוא את ההפטרה עד לאחר שהחזירו את ספר התורה למקומו, יקראו את ההפטרה בברכות מבלי להוציא פעם נוספת ספר תורה.

נשיאת כפיים במנחה: כאשר מתפללים מנחה בחצי שעה הסמוכה לשקיעה, הכהנים נושאים כפיהם, ויש שהתירו לשאת כפיים כבר מפלג המנחה (16:28). יש להקפיד לברך ברכת כהנים קודם השקיעה (17:34), ובשעת הדחק ניתן לברכה עד 13 וחצי דקות לאחר השקיעה. אין נושאים כפיים במנחה אלא כשיש במניין לפחות שישה מתענים, והכהן מכללם.

אם אין כהנים יאמר הש"ץ "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו" וכו'. מנהג הספרדים שש"ץ העובר לפני התיבה במנחה שלפני פלג המנחה אינו אומר "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו", ואילו מנהג האשכנזים לומר כן.

אין אומרים 'תחנון' ו'אבינו מלכנו', מפני שהוא ערב פורים. הספרדים מוסיפים מזמור "למנצח על איילת השחר" (תהלים כב), אחרי 'למנצח בנגינות' (לפני הקדיש).

גם המתפללים בבין השמשות, בתוך 13 וחצי דקות לאחר השקיעה, יתפללו תפילה כסדרה, עם קריאת 'ויחל' ואמירת 'עננו', והכהנים רשאים לשאת את כפיהם.

'מנחה קצרה' בתענית: כאשר מתפללים 'מנחה קצרה' בתענית, למנהג הספרדים אומר הש"ץ 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא' בקול, והקהל ישמעו ויכוונו לברכתו, וימשיכו בלחש,

ולכשיגיעו ל'שומע תפילה' יאמרו הקהל בלחש 'עננו'. לעומת זאת למנהג האשכנזים במקרה כזה הקהל והש"ץ אומרים 'עננו' בלחש ב'שומע תפילה' בלבד. כשיש בקהל כהנים ומתפללים סמוך לשקיעה, אומר הש"ץ בקול ברכות 'רצה' ו'מודים' עד 'ולך נאה להודות', והכהנים נושאים את כפיהם.

סדר התפילה למי שנבצר ממנו להתענות: מי שנבצר ממנו להתענות יאמר סליחות ו'אבינו מלכנו' אך לא יאמר 'עננו' בתפילת לחש או בחזרת הש"ץ. כמו כן לא יעלה לתורה, אך בדיעבד אם קראוהו לעלות לתורה בתפילת שחרית - יכול לעלות. בנוסף, לא יתפלל כש"ץ בשחרית ובמנחה, ואם אירע שהתחיל להתפלל, או שאין ש"ץ אחר, יאמר ב'שומע תפילה': 'עננו ביום צום התענית הזה', במקום 'צום תעניתנו'. כהן שנבצר ממנו להתענות, לא יעלה לתורה ולא ישא כפיו במנחה. אם הוא הכהן היחיד בבית הכנסת - רשאי לישא כפיו, ואף להצטרף לכהן נוסף שמתענה, כדי שתתקיים ברכת כהנים על ידי שני כהנים.

מי שאינו מתענה רשאי לשמש כבעל קורא אם אין בעל קורא אחר שמתענה, או שהוא בקי ומדקדק בקריאה יותר. כמו כן הוא רשאי להוציא ולהכניס, להגביה ולגלול את ספר התורה. מי שצם רק עד מנחה, למנהג הספרדים לא יאמר 'עננו', ולמנהג האשכנזים יאמר 'עננו' ב'שומע תפילה' קודם שיאכל. מי שהתאפשר לו להתחיל לצום רק באמצע היום, לא יאמר 'עננו'.

האוכל לשיעורין, אף שאינו חייב בכך, נידון כמתענה לכל דבר ועניין.

זכר למחצית השקל: נוהגים בתענית אסתר לתת תרומה לצדקה 'זכר למחצית השקל'. ניתן לתת תרומה זו מתחילת חודש אדר, אך נהגו במידת האפשר להסמיכה לפורים. יש שנהגו לתת סמוך לתפילת מנחה ויש שנהגו לתת לפני קריאת המגילה. מנהג האשכנזים לתת שלשה מטבעות של חצי שקל, ומנהג הספרדים לתת כשווי מחצית השקל של התורה, דהיינו שווי של עשרה גרם כסף טהור (כ-30 ש.י) לברר את הסכום המדוייק סמוך למועד).

אם לא הפריש 'זכר למחצית השקל' לפני פורים, ישלים זאת לכתחילה עד סוף חודש אדר, ובדיעבד אף מאוחר יותר.

זמני הפורים

בערי הפרזים, כל מצוות פורים מתקיימות ביום שלישי (י"ד באדר, 03.03). ביום רביעי (ט"ו באדר, 04.03) מקיימים את כל מצוות הפורים בירושלים.

ערים המסופקות: במקומות שיש ספק אם היו מוקפים חומה מימות יהושע, מקיימים את מצוות הפורים מספק בשני הימים, אך מברכים על קריאת המגילה וקוראים בתורה רק ביום י"ד באדר.

בימינו נוהג דין כרך מוקף לכל פרטיו רק בירושלים, כולל השכונות המרוחקות והיישוב הר גילה. דין הספקות נוהג בערים העתיקות בארץ - טבריה (בעיר התחתית), יפו, צפת, חברון (קרית ארבע), לוד, עכו ועוד, אך לא במקומות

הסמוכים לערים אלו. חיילים הנמצאים בשטחי רצועת עזה יקיימו את מצוות הפורים ביום י"ד בלבד כדין המקומות הסמוכים לערים המסופקות.

בן כרך שהלך לעיר, ולהפך: ירושלמי שהלך לעיר פרוזה והייתה דעתו הן בשעת צאתו והן בליל י"ד להיות שם ביום י"ד, ואכן היה שם בעלות השחר של יום י"ד (עלות השחר בשעה 04:31) מקיים את מצוות פורים ביום י"ד. פרזי שהלך לירושלים קודם י"ד והיתה דעתו הן בשעת צאתו והן בליל י"ד להיות שם בט"ו ואכן היה שם בעלות השחר של ט"ו (עלות השחר בשעה 04:32) - מקיים את מצוות פורים ביום ט"ו. אם אחד התנאים לא התקיים - ראוי לנהוג מספק גם כפרזים וגם כמוקפים, כפי שפורט לעיל בעניין הערים המסופקות, אך לא יברך בעצמו את ברכות המגילה ולא יוציא אחרים ידי חובה בקריאת המגילה.

חייל שבעלות השחר של י"ד היה מחוץ לירושלים והתחייב בפורים דפרזים, ובהמשך היום הגיע לירושלים, כך שבעלות השחר של ט"ו היה בירושלים, במידה והדבר מתאפשר לו בקלות, ראוי שיקיים שוב את מצוות הפורים כדין הכרכים, אך לא יברך על המגילה, ועדיף שלא יעלה לקריאת התורה.

ככלל, יש להימנע מלהיות בעלות השחר של י"ד בירושלים ובעלות השחר של ט"ו מחוצה לה. אולם, חייל שנדרש לכך מסיבות מבצעיות או לצורך התרעננות וכדומה, לא יימנע מכך, וינהג את מצוות הפורים לכתחילה הן כפרזים והן כמוקפים (כמפורט לעיל בעניין הערים המסופקות), ואם

אין לו אפשרות לחגוג בשני הימים, יקיים את מצוות הפורים בהתאם למקום מגוריו הקבוע.

הלכות מגילה

זמן קריאת המגילה

תיקנו חז"ל לקרוא את המגילה בלילה וביום. חיוב זה חל על הן על גברים והן על נשים.

זמני הלילה: לכתחילה יקראו את המגילה מצאת הכוכבים (בפורים דפרזים - 17:58, בפורים דמוקפין - 17:57), אף אם בשל כך יאלצו לאכול קודם הקריאה. כשיש הכרח, כגון כשיש חשש שלא יוכלו לקרותה בלילה, יקדימו להתפלל ערבית ולקראו את המגילה מפלג המנחה (בפורים דפרזים - 16:28, בפורים דמוקפין - 16:26), ויחזרו לקרוא קריאת שמע לאחר צאת הכוכבים. סוף זמן קריאת המגילה בלילה הינו בעלות השחר (בפורים דפרזים - 04:31, בפורים דמוקפין - 04:34).

זמני היום: זמן קריאת המגילה ביום מהזריחה עד השקיעה (בפורים דפרזים - 06:06-17:34, בפורים דמוקפין - 06:01-17:38). הנאלץ לסיים את קריאת המגילה בזמן בין השמשות (עד 17:47), למנהג האשכנזים יקראנה בלא ברכה, ולמנהג הספרדים רשאי לברך לפני המגילה, ויש הסוברים שאף לאחריה, ובלבד שיגמור את קריאתה בתוך זמן זה. אם מתחיל את קריאת המגילה אחר השקיעה, לכל הדעות לא יברך על קריאתה. חייל היוצא לפעילות ולא יוכל לקרוא את המגילה במהלך היום, יקדים לקרותה מעלות השחר (04:55), ולחלק מהשיטות (04:37) בברכה.

מי שהגיע סמוך לעלות השחר ונצרך להתפלל ערבית ולקרוא את המגילה ולא יספיק שתיהן - יסתפק בקריאת שמע של ערבית ולאחריה יקרא מגילה, ויתפלל אחרי שחרית 'תפילת תשלומין' במקום תפילת ערבית שהחסיר. כיוצא בזה, מי שהגיע סמוך לשקיעה ונצרך להתפלל מנחה ולקרוא את המגילה, יקרא את המגילה, ויתפלל אחרי ערבית 'תפילת תשלומין'.

אכילה ושינה קודם קריאת המגילה: אין לאכול או לישון או לעשות מלאכה הנמשכת זמן רב מחצי שעה שקודם זמן קריאת המגילה עד שיקראנה הן בלילה והן ביום. במקום צורך ניתן להקל באכילת פירות, או אף באכילה מועטת של פת ומיני מזונות עד שיעור קביעות סעודה (60 סמ"ק/כ-54 גרם), ולכל היותר עד שיעור קביעות סעודה (240 סמ"ק/כ-216 גרם). חיילים העוסקים בפעילות מבצעית והאכילה והשינה נדרשים לשמירת כשירותם, יאכלו או ישנו כל צרכם, אך ראוי שידאגו לאמצעי תזכורת כלשהו לקרוא את המגילה. מי שתזדמן לו מגילה רק בשעה מאוחרת, רשאי לישון ולאכול כהרגלו קודם קריאת המגילה, בתנאי שידאג לאמצעי תזכורת.

הקדמת קריאת המגילה למועד מוקדם יותר: במקרים בהם עקב פעילות מבצעית לא תהיה אפשרות לקרוא את המגילה בזמנה כלל לא ביום ולא בלילה, ניתן להקדים ולקוראה בציבור בלא ברכה החל מי"א באדר, או אף קודם לכן מראש חודש אדר, ואם טרח הרבה ולא עלה בידו לארגן מניין, יקרא ביחידות. אם לאחר מכן מתאפשר לו לקרוא את המגילה

בזמנה בי"ד באדר, יחזור ויקראנה בברכה, כולל ברכת 'שהחיינו'. כמו כן, מי שלא קרא את המגילה בי"ד, יקראנה בט"ו בלא ברכה (אף שהוא מבני הפרזים).

אין להתקהל או להסתכן בסיכון כלשהו לצורך קיום מצות קריאת המגילה, ונדרש לפעול באופן מלא בהתאם להנחיות המפקדים ועל פי כלל ההוראות המחייבות, בפרט בשטח אויב או באזורים מאויימים.

סדר קריאת המגילה

הקורא את המגילה בציבור, קורא בעמידה, ונוהגים ששני אנשים עומדים מימינו ומשמאלו.

לפני התחלת הברכות, נוהגים לפרוס את המגילה כולה כאיגרת, כך שתהיה מקופלת ולא מגולגלת, אך הדבר אינו מעכב. לאחר הקריאה קודם הברכה האחרונה, גוללים את המגילה לתחילתה.

הקורא יכוון להוציא את הציבור ידי חובה בקריאה ובברכות, והשומעים יתכוונו לצאת. אין לדבר מתחילת הברכות שקודם הקריאה עד סוף הברכה שאחר הקריאה.

ברכות המגילה: הקורא את המגילה מברך לפניו את ברכות 'על מקרא מגילה' ו'שעשה ניסים'. בלילה מוסיפים גם את ברכת 'שהחיינו', והאשכנזים מוסיפים אותה גם ביום. במניין משותף, חייל אשכנזי יברך 'שהחיינו' לפני קריאת המגילה, אף אם איננו בעל הקורא. יש לכוון בברכת 'שהחיינו' גם על שאר מצוות היום. אם קראו את המגילה במניין, מברכים לאחר הקריאה 'הרב את ריבנו', ולדעת רבים אף נשים

מצטרפות לעשרה לעניין זה. יש מהספרדים והתימנים שנוהגים לברך ברכה זו גם כשקוראים את המגילה ביחידות. חייל ספרדי שלא שמע את קריאת המגילה בלילה, או ששכח לברך 'שהחינו' בלילה, יברך 'שהחינו' לפני קריאת המגילה ביום. מנהג האשכנזים לעמוד בעת שמיעת הברכות, ואילו הספרדים נוהגים שרק הקורא עומד וכל הקהל יושבים.

דגשים לבעל הקריאה: רבים נוהגים לקרוא תחילה "להשמיד להרוג ולאבד" (אסתר ח, יא) ולאחר מכן לחזור ולקרוא "להשמיד ולהרוג ולאבד", וכן לקרוא תחילה "ואיש לא עמד בפניהם" (אסתר ט, ב) ולאחר מכן לחזור ולקרוא "ואיש לא עמד לפניהם". כמו כן, נהגו רבים שהקורא מגביה את קולו במילים "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", ומנענע את המגילה כשקורא את המילים: "האיגרת הזאת" ו"איגרת הפורים הזאת". מקפידים לכתחילה שהקורא יקרא את עשרת בני המן מ"חמש מאות איש" עד המילה "עשרת" בנשימה אחת.

יש נוהגים לקרוא במנגינת איכה את הפסוקים: "וכלים מכלים שונים", "והמלך והמן ישבו לשתות... ויזעק זעקה גדולה ומרה", "אבל גדול ליהודים... יוצע לרבים", "וכאשר אבדתי אבדתי".

נוהגים שהקהל קוראים בקול רם את הפסוקים: "איש יהודי", "ומרדכי יצא", "ליהודים היתה", "כי מרדכי היהודי". רבים מהספרדים נוהגים כן גם בפסוק "בלילה ההוא", ורבים מהאשכנזים נוהגים כן בקריאת עשרת בני המן. לאחר קריאת הקהל יקפיד הקורא לחזור ולקרוא שוב את אותם

פסוקים (וכן את המילה 'המן' במקום שנוהגים להרעיש בעת אמירתה).

חיסור והפסק באמצע הקריאה

המאחר לקריאת המגילה, יברך את ברכות המגילה בעצמו, ויקרא בזריזות את תחילת המגילה מתוך המגילה המודפסת שלפניו, עד שיגיע למקום שהציבור קוראים, ובלבד שישמע את רוב המגילה (מתחילת פרק ה) מפי הקורא ממגילה כשרה.

חייל שנאלץ לצאת מבית הכנסת לפני סוף הקריאה, אם שמע את רוב המגילה (עד סוף פרק ה) מפי בעל הקורא, יכול להשלים את שאר הקריאה ממגילה מודפסת, אך למנהג רבים לא יברך לאחריה את ברכת 'הרב את ריבנו'.

מי שחיסר מהמגילה אפילו מילה אחת, לא יצא ידי חובה, ואינו יכול להשלימה לאחר סיום הקריאה. לפיכך, חייל שלא שמע היטב מספר מילים מהמגילה מפאת רעש או שהתנמנם, ישלים לאלתר, ואפילו בקריאה מתוך המגילה המודפסת שלפניו. סיים את הקריאה ונזכר שדילג - לא יצא ידי חובתו, אך אם שמע את רוב המגילה כסדרה, יקרא ממקום שדילג עד לסוף המגילה ממגילה מודפסת.

הטועה בהגיית תיבה באופן שהשתנתה משמעותה, חוזר למקום שטעה. סיים את הקריאה ונזכר שטעה - יחזור לקרוא את המגילה בלא ברכה.

חיילים שנאלצו להפסיק באמצע קריאת המגילה, ואפילו דיברו בינתיים, וחזרו למקומם, ימשיכו לקרוא ממקום שהפסיקו. מי שהפסיק בדיבור בין הברכות לתחילת

הקריאה שלא מעניין הקריאה חייב לחזור ולברך, ואם דיבר מיד לאחר הקריאה - למנהג הספרדים יכול לברך 'הרב את ריבנו', ולמנהג רבים מהאשכנזים לא יברך, אלא ישמע את הברכה מאחר.

לכתחילה אין לחלק את קריאת המגילה בין שני קוראים. אולם, במקום שבו אין מי שבקי בכל הקריאה, רשאים לחלק את הקריאה לכמה קוראים. הקורא הראשון יברך את הברכות שלפני הקריאה וכל שאר הקוראים ישמעו את ברכתו ויתכוונו לצאת בה ידי חובה. הקורא האחרון יברך אחרי הקריאה 'הרב את ריבנו'.

אם באמצע קריאת המגילה הוקפץ הקורא, יעמוד קורא אחר תחתיו, וימשיך את הקריאה מהמקום בו הפסיק הקורא הראשון. אם הקורא השני לא נכח בבית הכנסת בעת הברכות וקריאת הראשון, לא יברך בעצמו את ברכת 'הרב את ריבנו', אלא יברכנה אחד מהקהל.

חייל שאינו יודע אם יספיק לסיים את קריאת המגילה מחשש שמא יוקפץ תוך כדי קריאתה - רשאי לברך על המגילה, וכשיתאפשר ימשיך ממקום שפסק ויסיים את קריאת כל המגילה.

קריאת מגילה במצבי דחק

קריאה בלא מניין: לכתחילה יש לקרוא את המגילה במניין, ומתוך מגילה כשרה. חייל שלא מתאפשר לו לקרותה בציבור, יקרא ביחידות מתוך מגילה כשרה, ויברך לפנייה ולא לאחריה. הקורא את המגילה ביחיד אין צריך לפורסה כאיגרת ולקרותה בעמידה. גם כשאין מנין, רשאי חייל אחד

לקרוא עבור אחרים, ובפרט אם הקורא בקי בקריאתה יותר מהשומעים.

קריאה ללא 'בעל קורא': חיילים שיש להם מגילה כשרה, ואין ביניהם חייל הבקי בקריאת המגילה בטעמים, יקרא אחד מהם בלי טעמים, תוך שימת לב מירבית שלו ושל השומעים לכך שאינו טועה בקריאה, בניקוד ובהטעמת המילים באופן המשנה את המשמעות. במידה ואין באפשרותו לקרוא באופן שלא יטעה בטעויות המשנות את משמעות המילים, יקרא בלא ברכה.

חיילים שאין מצוי להם בעל קורא הבקי בקריאה כראוי, רשאי אחד מהם לשמוע את קריאת המגילה באוזניות וכדומה, ולהקריא כך לציבור מתוך מגילה כשרה. ככל האפשר ישמיע את ההקלטה בעוצמת קול נמוכה, שלא תפריע לציבור לשמוע את בעל הקורא ולא תמנע מבעל הקורא לשמוע את עצמו.

מגילה שנמצאה בה טעות, ואפילו חסרות באמצעה מילים (אך לא ענין שלם), כשרה בדיעבד לקריאה. כאשר משתמשים במגילה כזו, לכתחילה יש להשלים את המילים החסרות מתוך מגילה מודפסת, או אפילו בעל פה.

רבים נוהגים שלמגילה יהיה עמוד בסופה, והרבנות הצבאית מספקת גם מגילות כאלה. עם זאת, העמוד אינו מעכב, וניתן לברך על קריאה ממגילה ללא עמוד.

חיילים שאין ברשותם מגילה כשירה: כשאין מגילה כשרה, קוראים את המגילה מתוך מגילה מודפסת בלא ברכה, ובמקרה כזה ראוי שיאמרו ביום פורים הלל בלא ברכה.

שמיעת מגילה ברמקול: לדעת רבים מן הפוסקים, אין יוצאים ידי חובת קריאת מגילה בשמיעתה באמצעות רמקול, טלפון, או מכשיר קשר. לכן במקום בו משתמשים ברמקול יש להתמקם סמוך לקורא באופן שבו ניתן לשמוע את קריאתו גם ללא הרמקול. עם זאת, חייל הנמצא במקום מבודד, ואין לו כל אפשרות לשמוע מגילה, ישתדל לשומעה דרך הטלפון או בשידור חי בזום וכדומה, אך לא יברך על כך בעצמו אלא ישמע את הברכה של הקורא ויתכוון לצאת ידי חובתו.

קריאה עבור אחרים: הקורא לאנשים או נשים לאחר שכבר יצא ידי חובתו, רשאי לברך עבורם את ברכות המגילה, אמנם לכתחילה ראוי שאחד מהשומעים יברך בעצמו. מנהג רבות מהאשכנזיות לברך במקרה כזה 'לשמוע מגילה' ולא 'על מקרא מגילה'.

חייל שיוכל לשמוע את קריאת המגילה פעם אחת בלבד - או בלילה או ביום, עדיף שיקרא את המגילה בלילה, משום שכלל נקוט בידינו ש"אין מעבירין על המצוות".

סדר התפילות בימי הפורים

מוסיפים 'על הניסים' בתפילת שמונה עשרה. שכח ולא הזכיר, אם נזכר לפני שם ה' בחתימת הברכה, יאמר שם: "מודים אנחנו לך על הניסים וכו' ועל כולם יתברך וכו'". אם נזכר לאחר מכן, יוסיף בסוף התפילה: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים (ונפלאות) כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי...". שכח ולא אמר 'על הניסים' כלל וסיים את תפילתו - אינו חוזר.

תפילת ערבית בליל פורים: לאחר תפילת העמידה אומרים האשכנזים קדיש שלם כולל 'תתקבל', ואילו הספרדים אומרים חצי קדיש. קוראים את המגילה, ולאחר ברכת 'הרב את ריבנו' והפיוט 'אשר הניא' (למנהג האשכנזים) או 'ארור המן' (למנהג הספרדים) ממשיכים 'ואתה קדוש'. הספרדים אומרים 'קדיש תתקבל' והאשכנזים קדיש שלם בלי 'תתקבל', ומסיימים כבכל ערב.

תפילת שחרית ביום הפורים: אין אומרים תחנון. קוראים בתורה בפרשת 'ויבוא עמלק'. הספרדים כופלים בסוף הקריאה את הפסוק האחרון. למנהג האשכנזים מכניסים את ספר התורה, וקוראים את המגילה לפני 'אשרי', ואילו למנהג הספרדים קוראים את המגילה לפני 'ואתה קדוש', ולאחר אמירת 'ואתה קדוש', מכניסים את ספר התורה. לאחר שיר של יום מוסיפים הספרדים "למנצח על אילת השחר" (תהלים כב).

שאר הלכות הפורים

שלש מצוות נוספות יש בפורים: מתנות לאביונים, משלוח מנות וסעודת פורים. מצוות אלו מתקיימות דווקא ביום הפורים ולא בלילה, ואולם מצווה לשמוח ולהרבות מעט בסעודה גם בליל הפורים.

מתנות לאביונים: יש לתת לפחות שתי מתנות לשני עניים, מתנה אחת כשיעור סעודה (כ- 15 ש"ח) לכל עני. יש לתת את המתנות לעניים החייבים בפורים באותו היום, למשל, מי שחוגג פורים ביום י"ד יתן לעניים המתגוררים בפרזים.

חייל שחושש שלא יתאפשר לו לתת מתנות לאביונים בפורים, ימנה שליח בפיו או באמצעות הטלפון, שימסור לעניים את המתנות בפורים מטעמו. ניתן אף למסור את המתנות לשליח קודם פורים, והוא יתנם לאביונים בפורים. חייל שלא מתאפשר לו לתת מתנות לאביונים ביום פורים אפילו באמצעות שליח, יִזְכֶּה בפורים את המעות לעניים על ידי אחר, ואם הדבר אינו מתאפשר יפריש את המעות עבור העניים, וישמרם אצלו עד שיזדמן לו ליתנם לעניים.

משלוח מנות: יש לתת לפחות לאדם אחד שני מיני מאכל מוכנים לאכילה, בשיעור הראוי להתכבד.

לכתחילה ראוי שחייל יקנה או יביא עימו מביתו 'משלוח מנות' כדי לתת לאחד מחבריו, אך כשאין באפשרותו לעשות כן, ניתן לקיים את המצווה בהעברת מנת האוכל שלו לחברו. ניתן לקיים מצווה זו על ידי שליח, ויש אומרים שאפשר למסור לשליח את המשלוח אף קודם פורים והוא יתן אותו בפורים. בדלית ברירה, ייתן את משלוח המנות קודם פורים, ויאמר למקבל שהמשלוח ייקנה לו בפורים.

סעודת פורים: מצווה לאכול סעודה בשרית מכובדת ביום הפורים, ולאכול בה לחם. אם אין הדבר באפשרותו, ישביח לכל הפחות במעט את תפריט סעודתו.

אם מתחילים את הסעודה לאחר חצות היום (11:48), יתפללו מנחה גדולה (החל מ-12:23) לפני הסעודה.

שתיית יין: "חייב איניש לבסומי בפוריא". עם זאת פשוט שחיילים בצבא אסורים בשתיית יין או כל משקה אלכוהולי

אחר, שהרי ביטחון הציבור מוטל על כתפיהם ועליהם לשמור על צלילות דעת.

ברכת המזון: מוסיפים 'על הניסים'. שכח ולא אמר, אם נזכר לפני שם ה' בחתימת הברכה, יאמר שם וימשיך אחר כך מ"ועל הכל אנחנו" וכו'. אם נזכר לאחר מכן, יוסיף באמצע 'הרחמן': "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים (ונפלאות) כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי וכו'. אם שכח וסיים את הברכה - אינו חוזר.

עשיית מלאכה: נהגו שלא לעבוד ביום הפורים, אך מלאכת דבר האבד, וכן צרכים ציבוריים כמשימות צבאיות או מלאכות שהן לצורך שמחת היום או לצורך מצווה, מותרות.

זמני פורים תשפ"ו

ארבע הפרשיות:

- 'שקלים' - שבת פרשת משפטים, כ"ז בשבט, 14.02
- 'זכור' - שבת פרשת תצוה, י"א באדר, 28.02
- 'פרה' - שבת פרשת כי תשא, י"ח באדר, 07.03
- 'החודש' - שבת פרשת ויקהל פקודי, כ"ה באדר, 14.03

תענית אסתר - י"ג באדר, יום שני, 02.03

באר שבע	ירושלים	צפת	
04:37	04:35	04:34	כניסת הצום
16:26	16:25	16:24	פלא המנחה
17:39	17:37	17:35	שקיעה
17:57	17:55	17:53	צאת הצום - צאת הכוכבים

פורים דפרזים - י"ד באדר, יום שלישי, 03.03

באר שבע	ירושלים	צפת	
04:36	04:33	04:33	עלות השחר (90 דק')
06:05	06:02	06:03	זריחה
11:52	11:50	11:49	חצות
12:21	12:19	12:18	מנחה גדולה
16:27	16:26	16:24	פלג המנחה
17:40	17:38	17:36	שקיעה
17:58	17:57	17:54	צאת הכוכבים

פורים דמוקפים - ט"ו באדר, יום רביעי, 04.03 (זמני עיר הקודש ירושלים)

עלות השחר (90 דק') - 04:32 זריחה - 06:01

חצות - 11:50 מנחה גדולה - 12:19

שקיעה - 17:38 צאת הכוכבים - 17:57

*הזמנים המופיעים בגוף ההלכות נקבעו לפי האופק המאוחר או המוקדם ביותר לחומרא.

חברי המערכת: סא"ל הרב אודי שורץ - רע"ן הלכה • רס"ן הרב דניאל קינד - רמ"ד הלכה • אע"צ הרב דודי גרינפלד - מפקד בית המדרש להלכה • אע"צ הרב חנניה שפרן • סון (מיל') הרב שלמה קדוש • רב"ט (מיל') הרב מנשה צימרמן • רב"ט (מיל') הרב אור אשתר.

עיצוב וגרפיקה: יוגב ברדה.

ברכות המגילה

לפני קריאת המגילה מברך:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו, וצונו על מקרא מגלה.

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שעשה נסים
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

למנהג הספרדים מברכים ברכה זו כלילה בלבד,
ולמנהג האשכנזים גם ביום:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה:

לאחר קריאת המגילה מברכים
(לדעת רבים מברכים זאת במניין בלבד):

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, הרב את ריבנו,
והדין את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והמשלם
גמול לכל אויבי נפשנו, והנפרע לנו מצרינו. ברוך
אתה ה', הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם, הא-ל
המושיע.

הקו הפתוח של הרבנות הצבאית
052-9-414-414